

Onderzoek

Om na te gaan hoe gedetineerden het Learning Inside Out-project ervaren, voerde Lynn Terlaeken onder begeleiding van An-Sofie Vanhouche in het kader van haar masterproef in de Criminologische wetenschappen een kwalitatief onderzoek. Ze ging na hoe gedetineerden hun persoonlijke ontwikkeling beleven en welke faciliterende rol leerloopbaanbegeleiding hierbij kan spelen. Hieruit vertrekend werden diverse onderzoeksvragen opgesteld. De hoofdvraag luidde als volgt: **“Hoe faciliteert leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge?”** Om deze vraag te beantwoorden, stonden volgende drie deelvragen centraal:

- ❖ Wat zijn de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling?
- ❖ In welke mate hebben de gedetineerden kennis over het aanbod om deze noden te verwezenlijken?
- ❖ Op welke manier ondersteunt leerloopbaanbegeleiding gedetineerden bij het verwezenlijken van deze noden?

De beleving van gedetineerden en hun persoonlijke visie stonden bij het beantwoorden van deze vragen centraal. De interviews werden afgenomen bij vijf vrouwelijke en zes mannelijke veroordeelden uit het penitentiair complex Brugge.

Good Lives Model

De laatste decennia schonk de criminologie voornamelijk aandacht aan de risico's die de vrijlating van (ex-)gedetineerden met zich meebrengt. De openbare orde en veiligheid stonden vaak centraal (Ward & Stewart, 2003). Recentelijk zien we in criminologisch onderzoek een stijgende aandacht voor de talenten van gedetineerden en hoe deze benut kunnen worden in het kader van hun sociale re-integratie en de individuele welzijnsbevordering (Zie bijvoorbeeld Bauwens, 2015). Binnen deze positieve criminologie vinden modellen zoals het Good Lives Model hun ingang.

Het Good Lives Model is een sterktegerichte benadering. Wanneer we dit idee vertalen naar een gevangeniscontext zien we dat gevangenisactoren vertrekken vanuit de sterktes, talenten en interesses van gedetineerden om hun sociale re-integratie vorm te geven. Gedetineerden worden hierbij via een positieve noot benaderd (Ward & Maruna, 2007). Het Good Lives Model gaat ervan uit dat elke persoon primaire levensbehoeften nastreeft zoals voortreffelijkheid in werk, kennis of vriendschap. Zij kunnen deze abstracte levensbehoeften vervullen dankzij meer concrete secundaire levensbehoeften, ook wel middelen genoemd (Ward & Gannon, 2006). Een voorbeeld van een middel is een opleiding die de voortreffelijkheid in werk (primaire levensbehoefte) vergroot. De achterliggende idee is om gedetineerden hun individuele welzijn te bevorderen. Dit idee staat voorop. Een mogelijke gevolg daarvan is dat het plegen van nieuw grensovertredend gedrag niet meer nodig zou zijn (Ward et al., 2007).

De aanpak van leerloopbaanbegeleiding leunt sterk aan bij het Good Lives Model. De leerloopbaanbegeleider gaat samen met de gedetineerde na welke primaire levensbehoeften hij/zij wil bereiken en hoe ze de levensbehoeften stapsgewijs kunnen vervullen. Zo kan het zijn dat de gedetineerde zijn of haar gezin wil ondersteunen en daarvoor op zoek is naar een uitdagende en duurzame job. Maar hij/zij is misschien nog zoekend naar een job die bij hem/haar past. De leerloopbaanbegeleiders kunnen in dit kader meer inzicht verwerven in de educatieve achtergrond en/of werkervaring van gedetineerden, de sterktes, werkpunten, talenten en interesses alsook de gedetineerde zijn/haar toekomstperspectief. Op die manier trachten de leerloopbaanbegeleiders een opleiding op maat van de gedetineerden te vinden, rekening houdend met hun specifieke wensen en behoeften. Bovendien kunnen gedetineerden na hun vrijlating nog steeds terecht bij Leerwinkel en zorgen de begeleiders voor een warme overdracht. Op deze manier komt LIO tegemoet aan een belangrijk knelpunt, de vlotte overgang en blijvende ondersteuning van ex-gedetineerden.

Resultaten

Interviewer: "En als je zou mogen samenvatten wat Leerwinkel voor u heeft betekend.

R: Een grote stap vooruit. [...] Want ik heb mijn studies niet afgemaakt en het is door hen dat ik toch nog op latere leeftijd een diploma zal hebben. [...] Moest het niet zo zijn zou ik het niet volhouden. Je kunt er ook met vragen terecht en [...] als je een keer in een dipje zit, kan ze motiveren van 'alé komaan'. [...] Je hebt dat nodig, je hebt dat echt nodig. Anders hou je dat niet vol." (respondent 2, 3 april 2019)

Het bovenstaande citaat toont aan dat de holistische aanpak van de leerloopbaanbegeleiders gedetineerden op verschillende vlakken helpt. In dit onderdeel bespreken we deze verschillende noden in detail en tonen we aan de hand van interviews hoe leerloopbaanbegeleiding daaraan tegemoet komt.

Doorheen de interviews werd meer inzicht verworven in de primaire levensbehoeften van gedetineerden en de middelen die zij nodig hebben om deze te verwezenlijken. De drie voornaamste levensbehoeften die gedetineerden opsomden, **zijn tijd doorbrengen met of kunnen zorgen voor hun familie, het hebben van een boeiende job en iets kunnen terug geven aan de gemeenschap**. Om deze laatste twee levensbehoeften te vervullen, gaven de gedetineerden aan nood te hebben aan een specifiek diploma. Dit diploma staat in het teken van de job die ze na detentie willen uitoefenen of het vrijwilligerswerk dat ze willen uitvoeren.

De gedetineerden stuiten in de praktijk op verschillende drempels om deze te waar te maken. Hieronder worden de diverse drempels besproken alsook de manier waarop leerloopbaanbegeleiding drempels wegwerkt.

De eerste belangrijke meerwaarde betrof de **holistische aanpak** van leerloopbaanbegeleiders. Gedetineerden hadden het gevoel dat de begeleiders naar hun volledige verhaal luisterden. Rekening houdend met verschillende facetten uit hun leven, gingen ze vervolgens samen op zoek naar een gepaste opleiding. De aandacht en tijd die werd gestoken in dit traject apprecieerden de gedetineerden die deelnamen aan dit onderzoek. Een van de respondenten zei daarover het volgende:

“Ze heeft geluisterd naar mijn verhaal. En het ging niet alleen over het studeren maar ook het verhaal erachter. Ze heeft er echt naar geluisterd. En ze begreep echt waar ik naar toe wou. Dus hebben we echt samen zitten zoeken op internet: “misschien is het eerder dat dat ge wilt?”. “Nee, nee, nee dat is het niet”... zo echt zitten zoeken.” (respondent 11, 15 april 2019)

Deze goede start zorgde ervoor dat er vertrouwen ontstond tussen de gedetineerden en de begeleider. Van zodra de behoeften duidelijk waren, ging de begeleider samen met de gedetineerden op zoek naar de meest gepaste opleiding. Gedetineerden gaven aan weinig tot geen kennis te hebben van het **opleidingsaanbod**. Dit vormde voorheen een hoge drempel. Op basis van de interesses van de gedetineerden werd een lijst opgesteld met opleidingen die het best bij hun interesses aansloten.

“Leerwinkel ja [...] het is een bepaalde ‘know how’ dat ze hebben [...]Die, wegvalt als het er niet zou zijn. Dat misschien de mogelijkheden veel enger zouden zijn. Dat er minder mogelijk is of minder geweten is.” (respondent 6, 10 april 2019)

Van zodra gedetineerden een keuze maakten, hadden ze nood aan **praktische ondersteuning** om potentiële aanbodverstrekkers te contacteren en zich in te schrijven in de school. Voornamelijk door de afwezigheid van het internet in gevangenissen was het voor gedetineerden moeilijk om dit op zelfstandige wijze te organiseren. Hoewel ze dikwijls aangaven dat ze liever zelf zaken opzoeken omdat dit hun zelfstandigheid vergroot, maakte de begeleider het alsnog mogelijk om bepaalde informatie te verkrijgen. Maar ook in de gevangenis werden er afspraken gemaakt. Zo nam de begeleider contact op met directie en PSD om te bekijken wat de mogelijkheden waren en om de praktische haalbaarheid van het leerproces te bekijken. De volgende respondent vertelde hoe Leerwinkel West-Vlaanderen op dit vlak een belangrijke rol speelde:

“Zeker op administratief vlak, al die aanvragen, telefonische contacten. Wat kan en wat niet kan, wat is toegelaten? Zij heeft contact met de school mogelijk gemaakt en mensen naar hier in de gevangenis [laten] komen en contact met de PSD en de directie enzo. Wat zijn misschien de mogelijkheden en hoe kan ik die lessen hier volgen, want wij hebben geen internet.” (respondent 1, 3 april 2019)

Naast hulp bij de praktische organisatie van de opleiding, hadden verschillende gedetineerden nood aan een **motiverende begeleiding** en **ondersteuning tijdens het leerproces**. Ook deze ondersteuning werd breed ingevuld waardoor gedetineerden het gevoel hadden met verschillende problemen bij de begeleiders terecht te kunnen, ook al hadden deze problemen niets met de opleiding te maken (maar konden ze wel een invloed hebben op hun voortgang). Leerwinkel West-Vlaanderen ving deze nood goed op door een luisterend oor te bieden en niet louter te focussen op het lerende aspect.

“Moest zij slabakken, ga ik slabakken. Versta je? [...]Dus ik heb X [begeleider] nodig. Dan weet je van dinsdag ga ik X terug zien, ik ga een beetje een tandje bij steken. [...]Ja, nu weet ik morgen is ze hier, vanavond vraag ik om 18u30 om mijn cel te sluiten, dat ik nog een keer mijn boek kan lezen. Ik mag ze niet teleurstellen hé, versta je? Ze zit erachter [...] het is wel nodig.” (respondent 9, 15 april 2019)

“Als je een slechte dag hebt en je gaat daar naartoe, ik vind het toch wel is leuk om met haar een babbel te doen. [...]Ze kan goed luisteren. Want bij ons gebeurt alles binnen een kleine ruimte en je hebt dan al is een slecht moment of er is iets gebeurd en je moet dan juist op dat moment naar X [begeleider] toe gaan. En je wil ventileren [...] maar zij kan daar goed mee om, zij weet hoe ze dat moet opvangen.” (respondent 5, 9 april 2019)

Van zodra de lessen liepen, voelden gedetineerden zich ondersteund door de begeleiders. Bovendien hadden gedetineerden **nood aan een uitgebreidere cursus, ondersteuning bij het studeren en extra studiemateriaal** om de leerstof voldoende onder de knie te krijgen. Leerwinkel West-Vlaanderen heeft deze nood grotendeels kunnen opvangen door een vrijwilliger te voorzien, leervragen door te spelen naar docenten en door extra oefeningen op te stellen voor enkele gedetineerden.

“En toen heeft zij [begeleider] allemaal kaartjes gemaakt [...] en aan de achterkant staat de uitleg. Zij heeft zij zo een stapel kaarten gemaakt. [...] Ook omdat ze wilt dat ik slaag hé. Ze weet dat ik ervoor ga. Ze doet er toch alles voor ze.” (respondent 9, 15 april 2019)

Daarnaast ervoeren verschillende gedetineerden een **financiële drempel** om een opleiding te volgen of om studiemateriaal te bekostigen. Om te voorzien in een menswaardig bestaan tijdens detentie gaven gedetineerden aan standaard enkele uitgaven te doen, onder meer voor hygiënische middelen en etenswaren. Bovendien hadden diverse gedetineerden financiële verplichtingen ten aanzien van derden en kon niet iedereen terugvallen op hun spaargeld of naasten om een opleiding te financieren. De leerloopbaanbegeleiders hielden zo veel als mogelijk rekening met deze financiële moeilijkheden bij suggesties van opleidingen. Desondanks konden zij niet alle financiële moeilijkheden wegwerken.

“Ik heb gezien dat die orthopedagogische opleiding wel iets was waar ik echt interesse voor had. Maar moet ik betalen denk ik... dat is ook een vraag als je in de gevangenis bent, heb je geen inkomsten. In de gevangenis werken, dat is eigenlijk om je tijd t door te brengen en ook een paar centjes te hebben om te kunnen bellen. Ik heb ook andere verplichtingen daarnaast gelijk de burgerlijke partij, gerechtskosten, dus voor mij dat is belangrijker. Dus ik zei, ik wil graag iets volgen waarmee ik financieel geen grote bedragen moet opleggen.” (respondent 1, 3 april 2019)

Tevens hadden gedetineerden **nood aan een uitgaansvergunning** om hun stage uit te voeren of groepstaken te maken. Op het moment van het onderzoek was het voor de gedetineerden nog niet duidelijk of ze een uitgaansvergunning zouden krijgen, wat de nodige onzekerheid met zich meebracht. Diverse gedetineerden gaven aan dat het belangrijk is om de opleiding tijdens hun detentie te

vervolledigen. De combinatie van werken, gezin en studeren na detentie zou volgens velen mogelijk te zwaar zijn.

“Stages is echt een groot probleem. [...]om te zeggen ik ga zo veel tijd steken in die studies en dan moet ik jaren wachten voor ik die stages kan volgen. [...] Ja, meestal is dat de rem [...]Joh het is jammer. Ik moet opgeven. [...] De SURB, eigenlijk heb je altijd hoop. Maar er is niets zeker. [...]En dat vind ik wel jammer er is niet zo veel duidelijkheid. De mensen kunnen zich niet richten op de toekomst en meewerken om iets te bereiken, dat je zegt ik ga buiten en ik kan gewoon op normale basis mijn leven starten.” (respondent 1, 3 april 2019)

Tenslotte hebben twee gedetineerden **nood aan verdere ondersteuning na detentie**. Leerwinkel West-Vlaanderen kan deze ondersteuning verder op zich nemen gezien zij ook in de vrije samenleving gevestigd is. Doordat de respondenten zich nog in de gevangenis bevonden, konden ze niet getuigen hoe de warme overdracht binnen leerwinkel vorm krijgt. Ondanks het feit dat ze niet konden getuigen over hun ervaring hieromtrent, gaven twee personen aan deze overdracht belangrijk te vinden.

“Dat [verdere begeleiding van leerwinkel] zou wel gemakkelijk zijn omdat we dan nog de praktische zaken doen. Dat moeten we buiten doen, dat kunnen we niet in de gevangenis doen. Als je de persoon die u al gans het proces gesteund heeft en er voor je geweest is, dat die er dan nog is... Dat zou inderdaad wel ja, zeker omdat het voor ons...we hebben een tijd in de gevangenis gezeten. We krijgen een stempel. We moeten alles terug zoeken buiten. Ik denk dat dat dan toch een beetje een houvast is voor ons.” (respondent 4, 9 april 2019)

Conclusie

Uit de interviews bleek dat gedetineerden het behalen van een diploma als een belangrijk middel beschouwen om na detentie een uitdagende job uit te oefenen en/of iets kunnen terug doen voor de gemeenschap.

Voor het behalen van dit diploma tijdens detentie stuiten gedetineerden echter op diverse drempels en ervaren ze diverse noden. Zo hebben de gedetineerden: (1) een gebrek aan kennis over het opleidingsaanbod uit de vrije samenleving, (2) een gebrek aan financiële middelen om de opleiding of het studiemateriaal te kunnen financieren, (3) is het niet duidelijk of gedetineerden een uitgaansvergunning zullen verkrijgen om hun stage of groepstaken tijdens hun detentie uit te voeren, (4) nood aan een uitgebreidere cursus, ondersteuning bij het studeren en extra studiemateriaal, (5) nood aan ondersteuning bij praktische zaken omwille van een gebrek aan internet, (6) nood aan motiverende coaching en ondersteuning in een moeilijke leeromgeving zoals detentie, (7) nood aan verdere ondersteuning na detentie.

Leerwinkel West-Vlaanderen kon diverse drempels wegwerken en kwam tegemoet aan verschillende noden van gedetineerden. In eerste instantie gaf de leerloopbaanbegeleider de opleidingsmogelijkheden in Vlaanderen weer, rekening houdend met de persoonlijke interesses van gedetineerden. De leerloopbaanbegeleider nam eveneens praktische taken op zoals de inschrijvingen

bij de scholen en de verdere communicatie. Daarnaast bood de leerloopbaanbegeleider ondersteuning bij het studeren door oefeningen op te stellen, leervragen door te sturen naar docenten en vrijwilligers te zoeken die gedetineerden hielpen bij de leerstof. Tevens houdt de leerloopbaanbegeleider rekening met de moeilijke omstandigheden waarin de gedetineerden verkeren en biedt ze hen een luisterend oor. Tenslotte kan Leerwinkel West-Vlaanderen de gedetineerden na vrijlating verder ondersteunen.

Concluderend kan gesteld worden dat de leerloopbaanbegeleider heel wat drempels heeft kunnen wegwerken en noden heeft kunnen inlossen, maar dat er nog diverse drempels aanwezig blijven. Deze drempels omvatten een gebrek aan financiële middelen, de afwezigheid van een leerplatform en de onduidelijkheid over de uitgaansvergunning.

Bibliografie

Bauwens, A. (2015). Positieve kijk helpt gedetineerden: Maar je hebt dan wel partners nodig. Online beschikbaar op: www.social.net/analyse-xl/positieve-kijk-helpt-gedetineerden/